

НАУКА ЯК КАР'ЄРНИЙ ВИБІР ДЛЯ МОЛОДІ

Вінницький національний технічний університет

Анотація

У цій доповіді досліджено чинники, що впливають на вибір наукової кар'єри молоддю в Україні, проаналізовано основні проблеми та бар'єри, наведено приклади існуючих практик підтримки молодих дослідників та запропоновано комплекс рекомендацій для університетів, державних органів і бізнесу з метою підвищення привабливості наукової діяльності серед студентів і молодих вчених.

Ключові слова: молодь, наука, кар'єра, фінансування, мобільність, університети.

Abstract

The report examines factors influencing youth career choice in science in Ukraine, analyzes main barriers (unstable funding, limited career opportunities, international mobility risks), presents examples of existing support practices for young researchers and proposes a set of recommendations for universities, government and industry to increase the attractiveness of scientific careers among students and early-career researchers.

Key words: youth, science, career, funding, mobility, universities.

Вступ

Наукова діяльність є одним із ключових джерел інноваційного розвитку суспільства та економіки. Для забезпечення сталого наукового прогресу необхідно, щоб молоде покоління розглядало науку як привабливий і реалістичний кар'єрний шлях. Водночас сучасні соціально-економічні виклики, зокрема наслідки війни, внутрішнє переміщення населення та зростання частки молоді, що не навчається і не працює, ускладнюють залучення молодих людей до наукової діяльності.

Основний текст

Частина молоді в Україні опинилася у вразливому становищі через економічні та соціальні потрясіння; показник молоді, яка не навчається і не працює залишається значущим фактором, що впливає на загальну мобільність та вибір професії.

Мотивація молоді до наукової кар'єри формується під впливом кількох груп факторів:

1. Інтелектуальний інтерес і допитливість: Багато студентів обирають науку через бажання розв'язувати складні проблеми та створювати нові знання.
2. Можливість впливу на суспільство: Наукові результати можуть мати практичне застосування, що мотивує молодь працювати над прикладними задачами.
3. Міжнародна співпраця та мобільність: Стажування закордоном, участь у міжнародних конференціях і проєктах розширюють професійні горизонти молодих дослідників.
4. Кар'єрні очікування та матеріальна мотивація: Очікування щодо стабільності доходу, соціального статусу та перспектив професійного росту істотно впливають на вибір кар'єри.

Мотивація молоді обирати науку спонукала Міністерство освіти і науки України до створення перспективних планів проєктів ради молодих учених [1].

Проблеми та виклики для молодих науковців є головним фактором вибору молоді не наукових професій:

1. Фінансування та ресурсна нестабільність—Молоді дослідники часто залежать від короткострокових грантів і проєктного фінансування, що ускладнює планування довгострокових досліджень і створення стабільної наукової кар'єри. Нестача стартових грантів, низький рівень стипендій та обмежені можливості для отримання обладнання знижують привабливість академічної траєкторії.
2. Обмежені кар'єрні траєкторії та працевлаштування—Університети та науково-дослідні інститути пропонують обмежену кількість постійних наукових посад. Багато молодих вчених змушені поєднувати наукову роботу з викладацькою діяльністю або шукати роботу в приватному секторі, де

оплата праці часто вища, але завдання менш науково-дослідні.

3. Міжнародна мобільність—Стажування та обміни відкривають можливості для професійного зростання, але також створюють ризик постійної еміграції талановитих молодих дослідників. Політики повернення та програми «наукового повернення» покликані зменшити цей ризик, але їхня ефективність залежить від умов праці та фінансових стимулів у країні.

4. Інституційні бар'єри та відсутність менторства—Недостатній рівень наставництва, слабка культура наукового керівництва та відсутність структурованих програм розвитку кар'єри ускладнюють професійний ріст молодих дослідників. Відсутність доступу до мереж професійних контактів також обмежує можливості для співпраці та публікацій. Вирішити цю проблему можна за допомогою планів підтримки студентів:

5. Програми короткострокових грантів і стипендій для початкових етапів дослідницької діяльності (стартові гранти для аспірантів).

6. Університетські центри кар'єрного розвитку з менторськими програмами та тренінгами з наукової комунікації.

7. Партнерства з бізнесом для фінансування прикладних досліджень та оплачуваних стажувань.

8. Міжнародні обміни та стипендіальні програми, що дають доступ до сучасного обладнання та мереж співпраці [2,4].

Таблиця 1. Порівняльна характеристика основних бар'єрів для молодих науковців: [2,3]

Бар'єр	Короткий опис	Наслідки
Фінансування	Короткострокові гранти; низькі стипендії	Неможливість довгострокових досліджень
Працевлаштування	Обмежена кількість постійних посад	Витік у приватний сектор або закордон
Менторство	Відсутність структурованих програм	Повільний професійний розвиток
Мобільність	Стажування за кордоном без стимулів для повернення	Ризик недостатньої кількості молодих науковців для розвитку країни

Рекомендації та практичні кроки для університетів, держави та бізнесу [2,3,4]

1. Впровадити системні програми менторства—Кожен молодий дослідник має отримувати наставника з чітким планом розвитку на 2–3 роки.

2. Розвивати міждисциплінарні дослідницькі групи—Це підвищує шанси на залучення зовнішнього фінансування та створює сприятливе середовище для інновацій.

3. Інтегрувати навички підприємництва та наукової комунікації у навчальні програми - щоб підготувати молодь до співпраці з бізнесом і суспільством.

4. Створювати внутрішні стартап-інкубатори та програми підтримки трансферу технологій.

5. Збільшити частку довгострокових грантів для молодих вчених.

6. Створити окремі програми «стартових» грантів для аспірантів і пост доків.

7. Запровадити стимули для повернення науковців з-за кордону. Податкові пільги, допомога з житлом, фінансова підтримка для створення лабораторій.

8. Підтримувати національні платформи кар'єрного консультування та співпрацювати з університетами для масштабування успішних практик.

9. Фінансувати прикладні дослідження та оплачувані стажування. Це дозволяє молодим науковцям отримати практичний досвід і підвищує їхню конкурентоспроможність.

10. Створювати спільні лабораторії та програми співпраці з університетами. Така взаємодія сприяє швидшому впровадженню інновацій у виробництво.

Висновки

Наука може бути привабливим і сталим кар'єрним вибором для молоді за умови комплексної підтримки: стабільного фінансування, прозорих кар'єрних шляхів, якісного менторства та тісної взаємодії університетів з індустрією.

Інвестиції в молодих дослідників—це інвестиції в інноваційне майбутнє країни. Для досягнення цих цілей необхідна координація дій університетів, держави та бізнесу, а також системний підхід до розвитку національної інфраструктури підтримки молодих науковців.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Перспективний план проектів МОН - url: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/nauka/rada%20molodich%20uchenich/2023/09.05.2023/Perspektyvnyi.plan.projektiv.RMU-MON.2023-09.05.2023.pdf>
2. Концепція розвитку молодіжної науки в Україні: Формування та реалізація - url: <https://www.perspektyva.in.ua/naukovyj-prostir/poglyad/kontseptsiya-rozvytku-molodizhnoyi-nauky/>
3. Перспективи розвитку науки в Україні; Розвиток науки в умовах війни - url: <https://scienceua.org/uk/blog/perspektivi-rozvitku-nauki-v-ukrayini>
4. Наука в Україні: Перспективи розвитку та окремі вектори змін - url: <https://life.pravda.com.ua/columns/nauka-v-ukrajini-perspektivi-rozvitku-ta-okremi-vektori-zmin-301588/>

Руднева Катерина Максимівна — студентка групи 2Б-25Б, факультет будівництва, цивільної та екологічної інженерії, Вінницький національний технічний університет, Вінниця, e-mail: rudnevakaterina2008@gmail.com

Науковий керівник: Мартинюк Володимир Валерійович — доцент кафедри загальної фізики, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця

Rudneva Katerina M. — student of group 2B-25B, Faculty of Construction, Civil and Environmental Engineering, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, e-mail: rudnevakaterina2008@gmail.com

Supervisor: Martyniuk Volodymyr — Associate Professor of the Department of General Physics, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia